

СПОСОБИ ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ: ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВУ ПРИРОДУ

METHODS OF PROTECTION OF FAMILY RIGHTS AND INTERESTS BY THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS: TO THE QUESTION OF LEGAL NATURE

Гаврік Р. О.

Кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький, Україна
ORCID: 0000-0003-1557-0594

Roman Havrik

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Professor of the Constitutional Department,
Administrative and Financial Law,
Khmelnytskyi University of Management and Law named after Leonid Yuzkov,
Khmelnytskyi, Ukraine

У науковій статті автор провів наукове дослідження питання захисту сімейних прав та інтересів в частині визначення та розкриття окремих способів захисту сімейних прав та інтересів Європейським судом з прав людини. На підставі проведеного дослідження, автор дійшов висновку, що Європейський суд з прав людини застосовує такі способи захисту сімейних прав та інтересів: встановлення факту порушення сімейного права чи інтересу, що передбачений або виводиться із відповідного права, передбаченого Конвенцією про захист прав та основоположних свобод; відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної порушенням сімейного права чи інтересу, що передбачений або виводиться із положень Конвенції. Правовими наслідками їх застосування є можливість скасування судового рішення, яким порушене відповідне право чи інтерес на підставі заяви про перегляд судового рішення за виключними обставинами; відшкодування державою, що допустила порушення, завданої матеріальної або моральної шкоди, а при затримці виконання рішення – сплата державою неустойки; вчинення державою-учасницею додаткових заходів індивідуального характеру, що спрямовані на виконання обов'язку щодо виконання рішення Суду.
Ключові слова: захист сімейних прав та інтересів; способи захисту; Європейський суд з прав людини; учасники сімейних відносин; порушення сімейного права та інтересу.

In the scientific article, the author conducted a scientific study of the protection of family rights and interests in terms of the definition and disclosure of individual methods of protection of family rights and interests by the European Court of Human Rights. The author notes that formally the European Court of Human Rights protects not one of the rights provided for by the Family Code of Ukraine, but one of the rights provided for by the Convention on the Protection of Rights and Fundamental Freedoms, however, the relevant family law can (and should) be part of the content of the law, provided for by the Convention. On the basis of the conducted research, the author came to the conclusion that the European Court of Human Rights applies the following methods of protection of family rights and interests: establishing the fact of violation of family law or interest, which is provided for or deduced from the relevant law provided for by the Convention on the Protection of Rights and Fundamental Freedoms; compensation for material and moral damage caused by a violation of family law or an interest provided for or derived from the provisions of the Convention. The applied methods of protection derive from the provisions of Articles 34, 41 of the Convention on the Protection of Rights and Fundamental Freedoms. The legal consequences of the application of appropriate methods of protection of family rights and interests are the possibility of annulment of a court decision that violates the relevant right or interest on the basis of an application for revision of the court decision under exceptional circumstances; compensation by the state that committed the violation, caused material or moral damage, and in case of delay in the execution of the decision - payment of a penalty by the state; taking by the participating state additional measures of an individual nature aimed at fulfilling the obligation to implement the decision of the European Court of Human Rights, provided that they are aimed at restoring the relevant family right or interest. These methods of protecting family rights and interests are a manifestation of the international legal form of protection.
Key words: protection of family rights and interests; methods of protection; European Court of Human Rights; members of family relationships; violation of family law and interest.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Зважаючи на європейські інтеграційні прагнення України, наближення її законодавства до стандартів Європейського Союзу, в тому числі в аспекті часткового визнання дії правового прецеденту у правовій системі України як елементу захисту прав людини, в тому числі майнових та особистих немайнових прав та законних інтересів учасників сімейних відносин, тематика теоретико-правових та прикладних проблем захисту сімейних прав Європейського суду з прав людини залишається актуальною й досі. У ситуаціях, коли всі наявні внутрішньодержавні засоби захисту прав учасників сімейних відносин вичерпані, а порушене право так і не отримало відповідного захисту, такий захист може бути отриманий за допомогою міжнародних механізмів, в тому числі на основі діяльності Європейського суду з прав людини [1, с. 120]. Як вірно зазначає В. А. Ватрас, за роки продуктивної правотворчої діяльності Суд сформував дієву систему захисту сімейних прав та інтересів, в тому захисту: прав дітей, що народжені не у шлюбі (в контексті їх права на сімейне життя); права на спілкування, захисту прав дитини та її батьків в контексті визначення місця проживання дитини, визначення походження дитини та захисту прав потенційних батьків; прав батьків та дітей при оспорюванні батьківства; прав матері щодо виховання дітей, захисту прав людини при укладенні шлюбу; права подружжя на використання репродуктивних технологій для забезпечення права на материнство, батьківство; права на розірвання шлюбу; права особи на вибір імені, прізвища або по батькові [2, с. 402-405]. При цьому, захист сімейних прав та інтересів Європейським судом з прав людини забезпечується застосуванням цілого ряду способів захисту, які, зважаючи на наднаціональний характер цього судового органу мають особливу специфіку і правову природу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблематика застосування судом окремих способів захисту сімейних прав та інтересів досліджувалася рядом науковців, таких як І. В. Апопій, В. А. Ватрас, М. М. Дякович, В. Ю. Євко, І. О. Костяшкін, Л. В. Красицька, О. В. Некрасова, І. Л. Сердечна, А. О. Скіченко, В. І. Труба, С. М. Ходак, Г. В. Чурпіта; питання захисту сімейних прав та інтересів Європейським судом з прав людини досліджувалася такими науковцями як, М. В. Бориславська, В. А. Ватрас, Л. В. Красицька, М. В. Логвінова, Л. В. Туманова, в цивілістичному контексті відповідні дослідження також здійснювали О. О. Посикалюк та М. М. Хоменко.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. На жаль у правовій доктрині не дістало своє вирішення питання дослідження видів способів захисту сімейних прав та інтересів Європейським судом з прав людини, їх змісту та особливостей. Відповідні питання практично не досліджені у сімейно-правовій доктрині, а тому потребують більш детального визначення, в тому числі на рівні цієї наукової статті та подальших наукових пошуків.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної роботи є поглиблення дослідження питання захисту сімейних прав та інтересів у частині визначення та розкриття окремих способів захисту сімейних прав та інтересів Європейським судом з прав людини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до ст. 19 Конвенції про захист прав та основоположних свобод для забезпечення дотримання державами-учасницями зобов'язань, передбачених Конвенцією (тобто дотримання відповідних майнових та особистих немайнових прав, в тому числі тих, які є сімейними), створюється Європейський суд з прав людини. Він вправі розглядати індивідуальні заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або Протоколах до неї (ст. 34 Конвенції). В такому випадку Європейський суд з прав людини здійснює захист прав особи, що передбачені Конвенцією про захист прав та основоположних свобод і порушене державою-учасницею, застосовуючи відповідні способи захисту.

Способам захисту сімейних прав та інтересів є визначені сімейним законодавством або сімейним договором заходи примусового характеру, за допомогою яких здійснюється вплив на учасників сімейних відносин, які застосовуються органами або особами, спеціально уповноваженими законодавством на їх застосування або самими учасниками сімейних відносин щодо себе або інших учасників, і спрямовані на поновлення порушеного, невизнаного або оспорюваного сімейного права, врахування сімейного інтересу учасника сімейних відносин [3, с. 138].

В той же час, слід зазначити, що формально Європейський суд з прав людини здійснює захист не одного із прав, передбачених Сімейним кодексом України, а одного із прав, передбаченого Конвенцією про захист прав та основоположних свобод, однак відповідне сімейне право може (і повинно) входити до змісту права, передбаченого Конвенцією.

Наприклад, у рішенні «Вихованок проти України» було констатовано порушення Україною

ст. 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя), що проявилось у тому, що не було забезпечено належного виконання судового рішення, яким було здійснено захист права заявника на спілкування із власною дитиною, що проживає окремо, із матір'ю [4]. По суті те ж саме порушення ставало предметом захисту Європейського суду з прав людини у рішеннях «Вишняков проти України» [5], «Бондар проти України» [6], «Спіцин проти України» [7], з іншого боку рішення «Ген та інші проти України» [8] і «Швець проти України» [9] стосувалися порушення права на спілкування баби, діда із своїми онуками, як складової змісту права на повагу до приватного і сімейного життя.

Якщо говорити про інші можливі сімейні права, захист яких був здійснений Європейським судом з прав людини, можна назвати рішення у справах «Забара проти України» щодо порушення права на справедливий суд (ст. 6) та права на ефективний засіб правового захисту (ст. 13), що проявилось в аспекті тривалого розгляду спору про визначення місця проживання дітей [10] (чим було порушене відповідне батьківське право, передбачене ст. 160 Сімейного кодексу України); «Якушев проти України» щодо порушення права на повагу до приватного і сімейного життя, зважаючи на неможливість оспорити батьківство (право на яке передбачене ст. 136 Сімейного кодексу України), оскільки національні суди відмовили у задоволенні позову з цього питання [11]; аналогічне рішення у справі «М.Т. проти України», але в аспекті невстановлення національними судами батьківства щодо малолітньої дитини [12]; аналогічне рішення у справі «Жупан проти України» в аспекті невиконання органами державної влади рішення суду щодо відібрання дитини від батька та передачу її матері [13] (у цих справах питання полягає не в діях держави, а в ствердженні неналежності захисту національними судами приватного життя заявника у спорі між приватними сторонами [12]).

Аналіз наявної судової практики Європейського суду з прав людини (передусім в аспекті рішень, прийнятих щодо України), дозволяє виділити наступні способи захисту сімейних прав та інтересів:

1) встановлення факту порушення сімейного права чи інтересу, що передбачений або виводиться із відповідного права, передбаченого Конвенцією про захист прав та основоположних свобод;

2) відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної порушенням сімейного права чи інтересу, що передбачений або виводиться із положень Конвенції.

Зокрема, відповідні способи захисту можна простежити у рішенні «Вихованок проти Укра-

їни», яким було констатовано порушення Україною ст. 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя), і присуджено сплату Україною заявнику 4500 євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди, а також 1000 євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат. В якості забезпечення виконання зобов'язання щодо сплати відповідних сум передбачено нарахування відсотків у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, що діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти [4]. Ті ж самі способи захисту можна простежити й у інших рішеннях Європейського суду із аналогічних порушень сімейних прав та інтересів (в тому числі із справ, зазначених вище).

Застосовані способи захисту впливають із положень ст. 34, 41 Конвенції про захист прав та основоположних свобод; перша стаття передбачає можливість вирішення Європейським судом з прав людини спорів про порушення прав, викладених у Конвенції; у ст. 41 Конвенції вказано, що, якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або Протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію (тобто по суті присудження відшкодування заподіяної матеріальної та моральної шкоди).

Перший спосіб захисту – встановлення факту порушення сімейного права чи інтересу, що передбачений або виводиться із відповідного права, передбаченого Конвенцією про захист прав та основоположних свобод, по суті має правовим наслідком надання права особі в подальшому звертатися до суду із заявою про перегляд судового рішення за виключними обставинами (ст. 423 Цивільного процесуального кодексу України), яке порушує сімейне право чи інтерес особи і за результатами перегляду Верховним Судом таке рішення скасовується. Ще одним із правових наслідків встановлення факту порушення права особи, що передбачене Конвенцією про захист прав та основоположних свобод є те, що рішення Суду, по суті, є установлюючими за своєю природою, та зазвичай саме відповідна держава має обирати, за умови нагляду Комітету міністрів, заходи, які слід запровадити у її національній правовій системі з метою виконання свого обов'язку за статтею 46 Конвенції, за умови, якщо такі заходи відповідають висновкам, викладеним у рішенні Суду (так звані «додаткові заходи індивідуального характеру»). Така свобода розсуду щодо способу виконання рішення

відображає свободу вибору, якою Договірні держави користуються при виконанні свого першочергового обов'язку забезпечувати гарантовані Конвенцією права і свободи [5; 14, с. 33]. Одним із таких заходів можуть стати зміни до законодавства, що усувають можливість повторення порушення права особи (якщо воно викликане недосконалим законодавством).

Другий спосіб захисту – відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної порушенням сімейного права чи інтересу, що перебачений або виводиться із положень Конвенції, по суті реалізується без необхідності подання відповідної заяви; для нього притаманним є те, що відшкодовується шкода державою-учасницею як такою, що не захистивши право особи за національним законодавством, по суті приєдналася до категорії порушників сімейного права чи інтересу, а не первинним порушником.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На підставі вище викладеного наукового дослідження, можемо визначити, що Європейський суд з прав людини застосовує такі спо-

соби захисту сімейних прав та інтересів: встановлення факту порушення сімейного права чи інтересу, що передбачений або виводиться із відповідного права, передбаченого Конвенцією про захист прав та основоположних свобод; відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної порушенням сімейного права чи інтересу, що перебачений або виводиться із положень Конвенції. Правовими наслідками застосування відповідних способів захисту сімейних прав та інтересів є можливість скасування судового рішення, яким порушене відповідне право чи інтерес на підставі заяви про перегляд судового рішення за виключними обставинами; відшкодування державою, що допустила порушення, завданої матеріальної або моральної шкоди, а при затримці виконання рішення – сплата державою неустойки; вчинення державою-учасницею додаткових заходів індивідуального характеру, що спрямовані на виконання обов'язку щодо виконання рішення Європейського суду з прав людини, за умови, якщо вони спрямовуються на поновлення відповідного сімейного права чи інтересу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гаврік Р. До питання про особливості захисту сімейних прав осіб, які перебувають у шлюбі чи інших сімейних союзах в практиці Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2021. № 63. С. 119-123. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.63.21>
2. Ватрас В. Джерела сімейного права: проблеми теорії та практики: Монографія. Хмельницький: ТОВ «Поліграфіст-3», 2020. 824 с.
3. Гаврік Р. О. Поняття та правова природа способів захисту сімейних прав та інтересів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2022. Випуск 72. Частина 1. С. 134-139. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.72.22>.
4. Рішення Європейського суду з прав людини від 7 жовтня 2021 року (Справа «Вихованок проти України»). Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_g89#Text (дата звернення 15.10.2022).
5. Рішення Європейського суду з прав людини від 24 липня 2018 року (Справа «Вишняков проти України»). Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d01#Text (дата звернення 15.10.2022).
6. Рішення Європейського суду з прав людини від 17 грудня 2019 року (Справа «Бондар проти України»). Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_e64#Text (дата звернення 15.10.2022).
7. Рішення Європейського суду з прав людини від 7 жовтня 2021 року (Справа «Спіцин проти України»). Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_h12#Text (дата звернення 15.10.2022).
8. Рішення Європейського суду з прав людини від 10 червня 2021 року (Справа «Ген та інші проти України»). Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f88#Text (дата звернення 15.10.2022).
9. Рішення Європейського суду з прав людини від 23 липня 2019 року (Справа «Швець проти України»). Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d96#Text (дата звернення 15.10.2022).
10. Рішення Європейського суду з прав людини від 7 листопада 2019 року (Справа «Забара проти України»). Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_e61#Text (дата звернення 15.10.2022).
11. Рішення Європейського суду з прав людини від 4 грудня 2018 року (Справа «Якушев проти України»). Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d08#Text (дата звернення 15.10.2022).
12. Рішення Європейського суду з прав людини від 19 березня 2019 року (Справа «М.Т. проти України»). Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d46#Text (дата звернення 15.10.2022).
13. Рішення Європейського суду з прав людини від 7 жовтня 2021 року (Справа «Жупан проти України»). Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_g90#Text (дата звернення 15.10.2022).
14. Труба В. І. Вплив практики ЄСПЛ на розвиток сімейного законодавства України. *10-і юридичні диспути з актуальних проблем приватного права: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 28 трав. 2021 р.)*. Одеса : Фенікс, 2021. С. 32-39.

REFERENCES:

1. Havrik, R. (2021). Do pytannia pro osoblyvosti zakhystu simeinykh prav osib, yaki perebuvali u shliubi chy inshykh simeinykh soiuзах v praktytsi Yevropeiskoho sudu z prav liudyny [On the question of the peculiarities of the protection of family rights of persons who are in marriage or other family unions in the practice of the European Court of Human Rights]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia «Pravo» – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. «Law» series.* 63, 119-123. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.63.21> [In Ukrainian].
2. Vstras, V. (2020). Dzherela simeinoho prava: problemy teorii ta praktyky: Monohrafiia [Sources of family law: problems of theory and practice: Monograph]. Khmelnytskyi: TOV «Polihrafist-3». 824 p. [In Ukrainian].
3. Havrik, R. O. (2022). Poniattia ta pravova pryroda sposobiv zakhystu simeinykh prav ta interesiv [Concept and legal nature of methods of protection of family rights and interests]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia «Pravo» – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. «Law» series.* 72, 1, 134-139. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.72.22> [In Ukrainian].
4. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 7 zhovtnia 2021 roku (Sprava «Vykhovanok proty Ukrainy») [Decision of the European Court of Human Rights dated October 7, 2021 (Case of Vykhovanok v. Ukraine)]. Zakonodavstvo Ukrainy. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_g89#Text [In Ukrainian].
5. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 24 lypnia 2018 roku (Sprava «Vyshniakov proty Ukrainy») [Decision of the European Court of Human Rights of July 24, 2018 (Case of Vyshniakov v. Ukraine)]. Zakonodavstvo Ukrainy – Legislation of Ukraine. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d01#Text [In Ukrainian].
6. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 17 hrudnia 2019 roku (Sprava «Bondar proty Ukrainy») [Decision of the European Court of Human Rights of December 17, 2019 (Case of Bondar v. Ukraine)]. Zakonodavstvo Ukrainy – Legislation of Ukraine. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_e64#Text [In Ukrainian].
7. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 7 zhovtnia 2021 roku (Sprava «Spitsyn proty Ukrainy») [Decision of the European Court of Human Rights dated October 7, 2021 (Case of Spitsyn v. Ukraine)]. Zakonodavstvo Ukrainy – Legislation of Ukraine. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_h12#Text [In Ukrainian].
8. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 10 chervnia 2021 roku (Sprava «Hen ta inshi proty Ukrainy») [Decision of the European Court of Human Rights of June 10, 2021 (Case of Gen and others v. Ukraine)]. Zakonodavstvo Ukrainy – Legislation of Ukraine. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f88#Text [In Ukrainian].
9. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 23 lypnia 2019 roku (Sprava «Shvets proty Ukrainy») [Decision of the European Court of Human Rights of July 23, 2019 (Case of Shvets v. Ukraine)]. Zakonodavstvo Ukrainy – Legislation of Ukraine. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d96#Text [In Ukrainian].
10. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 7 lystopada 2019 roku (Sprava «Zabara proty Ukrainy») [Decision of the European Court of Human Rights of November 7, 2019 (Case of Zabara v. Ukraine)]. Zakonodavstvo Ukrainy – Legislation of Ukraine. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_e61#Text [In Ukrainian].
11. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 4 hrudnia 2018 roku (Sprava «Iakushev proty Ukrainy») [Decision of the European Court of Human Rights of December 4, 2018 (Case of Yakushev v. Ukraine)]. Zakonodavstvo Ukrainy – Legislation of Ukraine. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d08#Text [In Ukrainian].
12. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 19 bereznia 2019 roku (Sprava «M.T. proty Ukrainy») [Decision of the European Court of Human Rights dated March 19, 2019 (Case of M.T. v. Ukraine)]. Zakonodavstvo Ukrainy – Legislation of Ukraine. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d46#Text [In Ukrainian].
13. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 7 zhovtnia 2021 roku (Sprava «Zhupan proty Ukrainy») [Decision of the European Court of Human Rights dated October 7, 2021 (Case of Zhupan v. Ukraine)]. Zakonodavstvo Ukrainy – Legislation of Ukraine. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_g90#Text [In Ukrainian].
14. Truba, V. I. (2021). Vplyv praktyky YeSPL na rozvytok simeinoho zakonodavstva Ukrainy [The influence of the ECtHR practice on the development of family legislation of Ukraine]. *10-i yurydychni dysputy z aktualnykh problem pryvatnoho prava - 10th legal disputes on current problems of private law: materials of the International science and practice conf.* (Odesa, May 28, 2021). Odesa: Feniks, 32-39 [In Ukrainian].